

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра практичної психології та педагогіки**

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК В ЛОМЖІ
(Республіка Польща)**

**ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ» Волинської обласної ради**

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали

XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю,
*присвяченої 20-річчю кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*

м. Львів, 15 травня 2026 р.

Львів – 2026

Рекомендовано до друку вченою радою факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 14 травня 2026 року, протокол № 8.

Рецензенти:

Жигайло Наталія Ігорівна – доктор психологічних наук, професор
Мачинська Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор

Особистість в екстремальних умовах: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (15 травня 2026 р., м. Львів). Львів, 2026. 519 с.

Редакційна колегія:

доктор психологічних наук, доцент **Сірко Р. І.** (голова);
доктор педагогічних наук, професор **Литвин А. В.**;
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Л. А.**;
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Вдович С. М.** (упорядник);
кандидат психологічних наук, доцент **Стельмах О. В.**;
кандидат педагогічних наук **Марчук С. С.**;
кандидат педагогічних наук **Шарлович З. П.**

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції розглядаються особливості функціонування особистості в умовах війни і кризи, психологічної підтримки та реабілітації особистості в ситуаціях травматичного досвіду, психолого-педагогічні засади формування готовності майбутніх фахівців до діяльності в екстремальних умовах, міждисциплінарні підходи до дослідження підготовки та професійної діяльності особистості в умовах підвищеного ризику.

Для науковців у галузі психології та педагогіки, психологів-практиків і педагогів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, аспірантів, ад'юнктів, докторантів.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, 2026

© Автори, 2026

<i>Ольга Борисюк</i> Соціально-психологічні ресурси особистості поліцейського в умовах конфліктної взаємодії	49
<i>Галина Брославська, Олена Брославська, Альона Прокопенко, Ольга Смольякова</i> Здобувач освіти в умовах війни, який він?	52
<i>Олена Вавринів</i> Феномен нормалізації небезпеки в українському суспільстві в умовах воєнного стану	54
<i>Ірина Ендеберя</i> Психологічні детермінанти та динаміка депресивних проявів у військовослужбовців в умовах тривалого збройного конфлікту	58
<i>Марія Козігора</i> Феномен моральної травми в освітньому середовищі	62
<i>Марина Кульчицька, Олександра Грищенко</i> Щастя як контроверсійна складова життя за умов війни	66
<i>Вікторія Логвиненко</i> Психосоціальні чинники алкогольної залежності учасників бойових дій	69
<i>В'ячеслав Олійник, Юрій Підлісний, Віктор Санташов, Михайло Коваль, Юрій Чемер</i> Динаміка короткочасних психогенних втрат за етапами виконання завдань за призначенням	72
<i>Євгенія Пальцева</i> Проактивність як психологічний чинник згуртованості військових колективів в умовах війни	75
<i>Леся Сікорська</i> Особистість у війні: психологічні особливості військовослужбовців залежно від типу залученості до служби	77
<i>Оксана Стельмах</i> Психологічна травма як феномен: порівняльний аналіз сучасних підходів	80
<i>Володимир Слободяник, Дарія Сашук</i> Психодіагностика психічних станів у військовослужбовців та ветеранів війни	83

ЛІТЕРАТУРА

1. Прес-релізи та звіти – Щастя і нещастя в житті українців у 2025 році: динаміка самооцінки щастя та динаміка досвіду стресових ситуацій. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1596&page=1&t=7> (дата звернення: 13.04.2026).
2. Щастя всупереч війні: чому 69% українців і далі вважають себе щасливими - Вчасно. URL: <https://vchasno.org.ua/leisure/shchastia-vsUPERch-viyni-chomu-69-ukraintsiv-i-dali-vvazhaiut-sebe-shchaslyvymy/> (дата звернення: 10.05.2026).
3. Камінська А. Дозвіл на щастя під час війни. URL: <https://tseok.com.ua/family/warandhappyness> (дата звернення: 10.05.2026).
4. Що таке стійкість та чи можна бути щасливими під час війни: розповідає патофізіолог Віктор Досенко. Vogue UA. URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/shcho-take-stiykist-ta-chi-mozhna-buti-shchaslivim-pid-chas-viyni-rozpovidaye-patofizilog-ta-genetik-viktor-dosenko-57044.html> (дата звернення: 13.04.2026).
5. Що робить нас щасливими насправді? Уроки 85-річного Гарвардського дослідження. URL: <https://www.adultdevelopmentstudy.org/> (дата звернення: 10.05.2026).
6. Луц-Пурій У. Чи можливе відчуття щастя під час війни? URL: <https://ukr-happiness-institute.com/c>. (дата звернення: 14.05.2026).

Вікторія Логвиненко

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Війна та бойові дії виступають потужними кризовими чинниками, що зумовлюють зростання зловживання психоактивними речовинами, передусім алкоголем. На ранніх етапах спиртні напої можуть виконувати транквілізуючу функцію, однак згодом вони стають джерелом додаткового дистресу та формування залежності [1]. Слід зазначити, що алкогольні патерни у ветеранській спільноті нерідко відображають деструктивні мотиви – вживання будь-яких напоїв залежно від доступності або комбінування різних видів з метою швидкого сп'яніння [2].

Дослідження американських учених підтверджують зв'язок між бойовим досвідом та розладами алкогольного спектра. Так, серед військовослужбовців Сил спеціальних операцій США 15% демонстрували надмірне споживання алкоголю протягом 3–6 місяців після бойових дій [9]. У Бригадних піхотних командах 25% комбатантів мали позитивний результат скринінгу на алкогольну паталогію, з них 12%

проявляли поведінкові проблеми [10]. Russell та співавт. констатували, що після участі в збройних конфліктах рівень алкоголізації зріс удвічі – з 8,51% до 19,15% [8].

Ветерани війни з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) та депресією удвічі частіше повідомляють про зловживання алкоголем, ніж ті, у кого ці діагнози відсутні. Особливо сильний зв'язок простежується між симптомами емоційного оціпеніння та алкогольною адикцією [7]. За даними О. Фітькала, бойова психічна травма у 80% осіб провокує розвиток тривожних і депресивних розладів, ПТСР та синдрому алкогольної залежності [5]. За висновками Я. Мацегори, О. Колесніченка, І. Приходька та М. Байди, інтенсивність симптомів ПТСР значно збільшує ризик надмірного споживання спиртовмісних напоїв, особливо серед молодих військовослужбовців [3].

Емпіричні дослідження підтверджують соціальну дезадаптацію uzалежнених ветеранів: більшість представників цієї когорти мають негативні стосунки з оточенням, високий рівень ворожості та провини, що корелює з алкогольною залежністю та ПТСР. Це знижує використання конструктивних стратегій (самоконтроль, соціальна підтримка, відповідальність, планування, позитивна переоцінка) та посилює деструктивні (конфронтація, дистанціювання, уникнення), що поглиблює клінічну симптоматику [5].

Висока ймовірність адикції спостерігається у морально незрілих осіб із дефіцитом мотивації, підвищеною тривожністю та депресивними проявами. ПТСР та алкоголізм можуть взаємно посилювати один одного, створюючи патологічне коло [6]. Проблема актуальна не лише для демобілізованих, а й для діючих військовослужбовців: виконання обов'язків у стані алкогольного сп'яніння підриває дисципліну та безпеку [4].

Проведений аналіз підтверджує, що ветерани війни та діючі військовослужбовці становлять групу високого ризику розвитку алкогольної залежності. Основними психосоціальними чинниками є:

- психологічні фактори: посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривожність, емоційне оціпеніння, почуття провини та ворожість.
- соціальні фактори: проблемні сімейні стосунки, соціальна ізоляція, негативні взаємини з оточенням, низький рівень соціальної підтримки.
- особистісні фактори: ранній початок вживання алкоголю, спадкова схильність, моральна незрілість, дефіцит мотивації.

– організаційні фактори: умови військової служби, порушення дисципліни, недостатня система реабілітаційної підтримки.

Взаємодія цих чинників формує патологічне коло, у якому ПТСР та алкоголізм взаємно посилюють один одного, поглиблюючи соціальну дезадаптацію та клінічну симптоматику.

Отже, комплексна мультидисциплінарна реабілітація, що включає медико-психологічну допомогу, соціальну підтримку та профілактичні заходи, є ключовим шляхом мінімізації негативних наслідків. Вона має охоплювати як ветеранів війни, так і діючих військовослужбовців, забезпечуючи ефективну інтеграцію у цивільне життя та зниження ризику формування алкогольної залежності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бараненко О. В., Лісна Н. М. Перспективи досліджень наслідків вживання алкоголю серед учасників АТО та постраждалого населення. *Український вісник психоневрології*. 2015. Т. 23. Вип. 3. С. 118.
2. Бараненко О. В., Самойлова Е. С., Шалашов В. В., Голощатов В. В., Літвиненко В. В. Особливості алкогольних уподобань в учасників АТО. *Український вісник психоневрології*. 2017. Т. 25. Вип. 1. С. 180–181.
3. Мацегора Я. В., Колесніченко О. С., Приходько І. О., Байда М. С. Ризик формування алкогольної залежності у військовослужбовців, які приймають участь в бойових діях. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2024. № 1. С. 5–27. DOI: <https://doi.org/10.52363/dcpp-2024.1.1>
4. Пащенко А. О. Особистісні предиктори алкогольних інцидентів військовослужбовців НГУ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Психологія*. 2021. Вип. 3. С. 64–70. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.13>
5. Фітькало О. С. Посттравматичний стресовий розлад у комбатантів з включенням коморбідних розладів (розлади вживання алкоголю, когнітивні дисфункції). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Медицина»*. 2025. № 2 (72). С. 142–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8127.2025.72.24>
6. Фітькало О. С. Прогнозування формування алкогольної залежності в осіб із посттравматичним стресовим розладом. *Український медичний часопис*. 2023. № 6. С. 84–85. DOI: <https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.158.247539>
7. Jakupcak M., Tull M. T., McDermott M. J., Kaysen D., Hunt S., Simpson T. PTSD symptom clusters in relationship to alcohol misuse among Iraq and Afghanistan war veterans seeking post-deployment VA health care. *Addictive behaviors*. 2010. № 35 (9). P. 840–843. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2010.03.023>
8. Russell D. W., Russell C. A., Riviere L. A., Thomas J. L., Wilk J. E., Bliese P. D. Changes in alcohol use after traumatic experiences: the impact of combat on Army National Guardsmen. *Drug and alcohol dependence*. 2014. № 139. P. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2014.03.004>

9. Skipper L. D., Forsten R. D., Kim E. H., Wilk J. D., Hoge C. W. Relationship of Combat Experiences and Alcohol Misuse Among U.S. *Special Operations Soldiers*, *Military Medicine*. 2014. № 179 (3). P. 301–308. DOI: <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-13-00400>
10. Wilk J. E., Bliese P. D., Kim P. Y., Thomas J. L., McGurk D., Hoge C. W. Relationship of combat experiences to alcohol misuse among U.S. soldiers returning from the Iraq war. *Drug and alcohol dependence*. 2010. № 108 (1–2). P. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2009.12.003>

**В'ячеслав Олійник, Юрій Підлісний,
Віктор Санташов, Михайло Коваль, Юрій Чемер**

ДИНАМІКА КОРОТКОЧАСНИХ ПСИХОГЕННИХ ВТРАТ ЗА ЕТАПАМИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

В умовах застосування противником усіх видів конвенційної та неконвенційної (крім ядерної) зброї, проведення інформаційно-психологічних операцій, інтенсивного впливу на військовослужбовців стрес-факторів бойової обстановки постійно зростає кількість психогенних втрат серед особового складу військових частин та підрозділів. За різними даними та в залежності від інтенсивності бойових дій психогенні втрати можуть складати до 30% від загальної кількості втрат, в т. ч. безповоротні психогенні втрати можуть становити близько 5%, а санітарні коливаються у межах 15-20%.

Метою нашого дослідження є вивчення основних форм та динаміки прояву короткочасних психогенних втрат серед військовослужбовців за етапами виконання завдань за призначенням.

Психогенні втрати характеризуються зменшенням або повною чи частковою втратою боєздатності військовослужбовців через порушення нормального психічного функціонування, які виникли внаслідок впливу стрес-факторів бойової обстановки [3]. Вони проявляються, зокрема, через негативні психічні стани, різні форми гострої реакції на стрес (ГРС) та їх наслідки (страх, паніка, порушення сну, агресія тощо) [1, с. 76; 4, с. 5], а також у вигляді психічних розладів (гострий стресовий розлад, посттравматичний стресовий розлад тощо) [3].

На нашу думку та відповідно до вимог керівних документів Збройних Сил України, що визначають порядок надання психологічної допомоги військовослужбовцям [2], психогенні втрати можуть бути короткочасними (до 6 діб, психологічна допомога надається самостійно або взаємно, в т. ч. із залученням фахівців на пунктах психологічної